

УДК 94+27(477.83/.86) «1893»

Дмитро Корбяк

**СТАВЛЕННЯ ГАЛИЦЬКОЇ ГРОМАДСЬКОСТІ ДО ВІДЗНАЧЕННЯ
50-ЛІТНЬОГО ЮВІЛЕЮ ЄПІСКОПСТВА ПАПИ ЛЕВА XIII**

Стаття присвячена питанню відзначення папського ювілею 1893 р. у Галичині. Проаналізовано підготовку, перебіг та наслідки основних ювілейних заходів. Визначено місце митрополита Сильвестра (Сембратовича) у цих подіях. Простежено зв'язок святкування ювілею папи Лева XIII із церковно-політичною ситуацією у Галичині кінця XIX ст.

Ключові слова: Лев XIII, Сильвестр Сембратович, паломництво, віденська демонстрація, митрополит.

Особливе місце у суспільно-політичному та церковному житті Галичини кінця 80-х – початку 90-х рр. XIX ст. належить відзначенню 50-річчя єпископства папи римського Лева XIII у 1893 р. Галицька греко-католицька ієрархія у цей час поступово зближується з представниками народовецького напрямку, відмовляючись від підтримки позиції русофілів [1, с. 122; 2, с. 49–50]. Польсько-українська угода (так звана «нова ера»), проголошена 25 листопада 1890 р. на засіданні Галицького сейму Юліаном Романчуком, стала результатом такого зближення. Однак вже на початку 1890-х рр. в українському політичному середовищі поширюється різка критика «угодового» курсу та відбувається розкол т. зв. «новоеристів» [3]. Різним було ставлення галицьких українців на підготовку, перебіг та ухвалення рішень Львівського провінційного собору 1891 р. Ще більше загострила ситуацію т. зв. «тучапська справа» 1892 р., коли греко-католицька парафія села Тучапи перейшла до латинського обряду. Різноманітність поглядів на церковно-політичне становище у Галичині кінця XIX ст. проявилася під час проведення основних заходів, присвячених святкуванню 50-ліття єпископства Лева XIII у 1893 р. Увесь тягар відповідальності за такий розвиток подій прийняв на себе очільник Греко-католицької церкви митрополит Сильвестр (Сембратович), для якого, за словами Ігоря Чорновола, «папський ювілей мав якусь злочасну мітку» [3, с. 196].

В історіографії немає спеціального дослідження, присвяченого проблемі папського ювілею 1893 р. та його наслідків. У роботах, що висвітлюють суспільно-політичні [3, 4] чи церковні [2, 5] події у Галичині другої половини XIX ст., містяться лише побіжні згадки про святкування 50-річчя єпископства Лева XIII. Тому метою даної розвідки є комплексна реконструкція відзначення папського ювілею 1893 р., а саме: аналіз підготовки до ювілею, висвітлення основних ювілейних заходів та визначення наслідків цього святкування.

Підготовчі заходи до відзначення 50-літнього ювілею єпископства Лева XIII розпочалися у листопаді 1892 р. Перемишльський та станиславівський єпископи (Юліан (Пелеш) та Юліан (Куїловський) відповідно) 10 листопада приїхали до митрополита на спільну нараду [6, с. 2]. Очевидно, на цій зустрічі греко-католицькі ієрархи обговорювали, між іншим, питання святкування папської визначної дати, а зокрема склад ювілейного комітету. Вже 11 листопада Сильвестр (Сембратович) опублікував список осіб, які були кандидатами у члени згаданого органу. Даний список містив 54 імені як духовних, так і світських діячів [8, с. 12–15]. Ювілейний комітет був остаточно сформований 8 грудня. До його складу увійшло 26 осіб [8, с. 20]. Крім цього, до участі у засіданнях цього органу інколи запрошувалися й інші політики та церковники [13, арк. 2]. Митрополит був почесним головою комітету, однак роботою органу *de facto* керував о. Андрій Білецький. Ювілейний комітет засідав тричі: 22 грудня 1892 р., 9 та 29 січня 1893 р. [8, с. 7, 20, 29, 38]. Основні питання, що розглядалися на цих засіданнях, стосувалися організації двох основних ювілейних заходів: концерт у Львові та паломництво до Риму. Обговорення проведення ювілейного концерту мало на меті визначення програми вечора, організації його фінансування та укладання списку гостей. Суперечності в основному виникали щодо поїздки до папської столиці. Вони стосувалися вартості проїзду, проживання та харчування; програми перебування паломників у Ватикані; подарунків для понтифіка; тексту звернення русинів до очільника Апостольського престолу [8, с. 7–11, 20–28, 29–35, 38–46]. На першому засіданні ювілейного комітету (22 грудня 1892 р.) Анатоль Вахнянин особливо гостро поставив питання про програму перебування русинів у Римі. Він заявив: «ми (русини – примітка автора) охотно поїдемо, щоби поклонитися Голові Церкви, але ми не раді би, щоби нас ужито в цілі складання поклонів ще деінде, де нам не суть прихильні і справ нашої св.. Церкви не боронять» [8, с. 8]. А. Вахнянин у такий спосіб намагався не допустити візитів руських паломників до окремих представників Конгрегації пропаганди віри та кардиналів, які, на думку професора, неприхильно ставились до українців та греко-католицького обряду. Він наголосив на залежності подальшої участі чи неучасті світських осіб у депутації від точного

визначення цієї програми. Проти цього виступив о. Ісидор Дольницький, який вважав, що окреслення такої програми не було необхідністю, оскільки русини не так часто відвідували Рим, а тому хотіли би побачити якнайбільше визначних місць та духовних осіб з папського середовища [8, s. 40]. Найбільш дискусійною виявилася проблема тексту звернення делегації до папи Лева XIII. На другому засіданні ювілейного комітету (9 січня 1893 р.) згаданий вище А. Вахнянин сказав: «... справа адреси не іде. А причина тому в тій неохоті, яку викликала справа тучапська. Русини світські, і то їх загал, так з цієї справи незадоволені, що просто не хоче брати участі в ювілеї» [8, s. 22]. Він заявив, що дозвіл на перехід парафії села Тучапи до римо-католицького обряду дала Конгрегація пропаганди віри, головою якої був поляк, кардинал Мечислав Ледуховський. А. Вахнянин запропонував у зверненні до понтифіка надати детальну інформацію про цю справу. Пропозицію підтримала більшість світських осіб комітету, серед яких Володимир Шухевич, Ісидор Шараневич, Олександр Барвінський та інші. Іншу позицію зайняли отці А. Білецький, І. Дольницький та Олексій Торонський, які вважали, що ювілей являвся не найкращим часом для вирішення таких питань. Урешті-решт, митрополит Сильвестр (Сембратович) дав згоду на вияснення «тучапської» справи у Римі [8, s. 22–26]. Крім того, створено спеціальний комітет з укладення тексту звернення русинів до папи Лева XIII у складі о. Івана Бартошевського, о. І. Дольницького, о. О. Торонського, Омеляна Огоновського, А. Вахнянина та І. Шараневича [8, s. 22].

Греко-католицькі ієрархи повідомляли населення про святкування папського ювілею у пастирських посланнях. У неділю, 27 листопада 1892 р., у всіх церквах прочитано лист усього єпископату, у котрому інформувалося про відзначення 50-ліття перебування на єпископському престолі Лева XIII у лютому 1893 р. [7, с. 3]. Конкретніші вказівки у цій справі були надані у зверненні митрополичого ординаріату від 17 грудня 1892 р. Тут повідомлялось про необхідність збирання у церквах грошових коштів на дарунки для папи у дні Різдва Христового, Нового року та Стрітіння Господнього, а також проведення у день ювілею (19 лютого) богослужіння [9, с. 3].

Перед проведенням основних ювілейних заходів митрополит Сильвестр (Сембратович) 16 лютого 1893 р. написав вітального листа до понтифіка. Через кілька днів галицький архієпископ отримав відповідь з подякою від очільника Апостольського престолу [8, s. 51–62]. Крім цього, 16 лютого С. Сембратович був присутній на концерті на честь папського ювілею, що відбувся у дівочому інституті Чину Святого Василя Великого (ЧСВВ) [10, с. 3].

Усі питання, пов'язані із проведенням святкового вечора 19 лютого у Народному Домі були остаточно вирішені на третьому засіданні комітету (29 січня 1893 р.). Тоді затверджено програму концерту, що складалася з п'яти частин: 1) виголошення вітального слова; 2) виконання папського гімну; 3) декламація ювілейного вірша [12, арк. 38; 24, s. 215]; 4) співання похвального гімну «Тебе, Бога, хвалимо»; 5) виконання кантати на честь понтифіка. Кошти, що були витрачені на проведення вечора і склали 140 злотих ринських [8, s. 33], були порівну оплачені трьома ординаріатами. Важливим було питання запрошення гостей на концерт. Розглядалася навіть пропозиція про утворення спеціального комітету, що займався би укладенням списку запрошених та прикрашенням зали [8, s. 30–33]. Єпархіальні ординаріати повинні були подати до ювілейного комітету списки духовних і світських гостей від єпископства [8, s. 16, 18]. На святі були присутні греко-католицькі, латинські та вірменські церковні діячі та уся вища адміністрація на чолі з галицьким намісником Казимиром Бадені та маршалком сейму Євстахфієм Сангушко [11, с. 1]. На ювілейному концерті не було представників русофільського табору, внаслідок чого редактори їхнього друкованого органу газети «Галичанин», які наголошували на тому, що їх не запросили на цей захід, писали: «Відомо, що вечір в честь папи має загальний галицько-руський, а не партійний новоєрівський чи український характер» [10, с. 3]. Заяви про ненадання русофілам запрошень спростував професор В. Шухевич [14, с. 2].

Митрополит Сильвестр (Сембратович) прибув до приміщення Народного Дому за 15 хвилин до початку концерту. У той час частина молоді (вихованці руської бурси, учні руської гімназії, руські студенти Львівського університету) почала вигукувати «Геть». Архієпископ був спокійний, однак побоювався, щоби щось подібне не повторилося під час приїзду інших церковних та політичних ієрархів [15, с. 3]. Однак на цьому неприємності не закінчилися. Під час виступу з вітальною промовою професора І. Шараневича, у момент, коли останній говорив про благодіяння Лева XIII для русинів і про необхідність складання відповідної подяки папі за це, один із присутніх вигукнув: «За Тучапи!» Провокатором виявився член Академічного кружка, студент першого курсу філософського факультету Львівського університету Юліан Яворський [3, с. 195]. Цікаво, що подібну ситуацію передбачив галицький намісник К. Бадені. Коли о. А. Білецький та о. О. Торонський запрошували його на цей концерт, він припустив можливість подібних протестних акцій під час святкування папського ювілею. Після подій, що сталися під час проведення вечора намісник сказав одному із присутніх: «А що? Я не говорив?» [15, с. 3]. Очевидно, К. Бадені відчував

напруженість ситуації у регіоні та можливість опору частини галицької громадськості спробам латинізації та полонізації.

Внаслідок своїх провокативних дій під час проведення ювілейного концерту у честь 50-ліття єпископства Лева XIII Ю. Яворський, який «своєю непристойною поведінкою ... оскорбив найвищих в краю церковних, цивільних і військових достойників» [16, с. 1], після восьми днів арешту був виключений з лав Львівського університету [3, с. 195]. Крім цього, як голова Народного Дому Сильвсетр (Сембратович) у березні 1893 р. видав розпорядження стосовно встановлення контролю над діяльністю бурси, вживання канцеляристами лише «чистої руської мови» та позбавлення русофільського Академічного кружка приміщення у Народному Домі [3, с. 195–196]. Очільник Греко-католицької церкви введенням таких санкцій намагався не допустити у майбутньому подібних провокацій, однак, як показали наступні події, цього зробити митрополитові не вдалося.

Наступний ювілейний захід обернувся для галицького архієпископа ще більшими неприємностями. Це була поїздка українців до Риму. Руська делегація планувала вирушити до понтифіка спочатку у квітні, згодом у березні, проте паломники поїхали до папської столиці у травні. Причиною зміни часу перебування русинів у Ватикані був пошук оптимального варіанту оплати подорожі [8, с. 35]. Митрополит хотів вислати до папи якнайчисленнішу депутацію. Заходи для заохочення парафіян до участі у поїздки повинні були проводити деканальні уряди, місцеві священики та руські товариства. Інформація про осіб, які виявили бажання взяти участь у паломництві, подавалися деканами до місцевих ординаріатів, а останніми – вже до ювілейного комітету. Усяку можливу підтримку в організації поїздки руської делегації до Риму надавав тодішній ректор духовної семінарії у Відні і родич митрополита Сильвестра о. Теофіл Сембратович [8, с. 7–8, 38–39]. Кожному русинові подорож до папської столиці обійшлася від бл. 100 до бл. 140 злотих римських в залежності від класу місць у потязі. У вартість входили ціни проїзду в обидві сторони та проживання у Римі [8, с. 8, 39]. Усі бажаючі взяти участь у делегації до папи повинні були зголоситися до місцевих деканальних урядів до 25 квітня. Виїзд зі Львова був запланований на 20 травня, а папська аудієнція – на 29 травня. За різними даними, участь у паломництві взяло від 150 до 200 осіб. З них лише близько 100 з Галичини, решта приєдналася до депутації у Відні та у Римі [12, арк. 38–38 зв.].

Митрополит Сильвестр (Сембратович), єпископи Юліан (Пелеш) та Юліан (Куїловський), а також деякі крилошани виїхали до Риму на день раніше, ніж решта русинів (19 травня). Дорогою до папської столиці греко-католицькі ієрархи зупинилися у Відні, де поселилися у місцевій духовній семінарії, ректором якої був згаданий о. Т. Сембратович. Тут галицький архієпископ прийняв депутацію місцевого руського товариства «Громада», почесним головою якого був сам митрополит, на чолі з Михайлом Бігуном. Останній привітав очільника Греко-католицької церкви і висловив радість з приводу підтримки С. Сембратовичем руської народної ідеї. У свою чергу, митрополит заявив про свою підтримку товариства віденських українців [12, арк. 38–38 зв.]. Крім цього, архієпископ мав аудієнцію з православним священиком з Російської імперії о. Миколаєм Толстим. Під час розмови митрополит говорив про латинські впливи на греко-католицький обряд та про необхідність єдності Христової церкви [17, с. 2–3].

Руська делегація прибула до Риму 28 травня 1893 р. Цього дня паломники взяли участь у богослужінні у церкві Святого Климентія, після чого мали екскурсію підвалами храму. Згодом русини відправилися до базиліки Святого Апостола Павла. Після цього о 17.00 руські паломники відвідали концерт у колегії Святого Атанасія, де був присутній попередник і дядько митрополита Сильвестра архієпископ Йосиф (Сембратович). Наступного дня о 6.00 у соборі Святого Апостола Петра була відправлена архієрейська літургія. Після богослужіння о 10.00 галицькі українці мали аудієнцію у папи Лева XIII (інформацію про цю зустріч подаємо нижче). По закінченні аудієнції руські паломники мали екскурсію Ватиканом. Ще один концерт русини відвідали о 19.30. Цікаво, що організатором цього вечора був архієпископ монсеньйор Августин (Чяска), який виконував функції папського делегата на Львівському провінційному соборі 1891 р. [18, с. 1–2].

Перед зустріччю із понтифіком Сильвестр (Сембратович) провів цікаву розмову із двома священиками: з о. Омеляном Глібовицьким зі Станіславівської єпархії та з о. Теодором Савойкою з Перемишльського єпископства. У цій бесіді митрополит висловив занепокоєння стосовно майбутнього Греко-католицької церкви: «Не знаєте, які великі небезпеки грозять нашій Церкві, але я стараюся їх відвернути і зменшити» [2, с. 97]. Очевидно, С. Сембратович був добре проінформований щодо планів польських політиків і церковних діячів, які, маючи вплив у Відні та у Римі, намагалися посилити процеси латинізації та полонізації руського населення. А візит галицького намісника К. Бадені до Ватикану, що відбувся напередодні прибуття української делегації, ще більше загострив ситуацію.

Аудієнція руських паломників у папи відбулася 29 травня о 10.00. Митрополит Сильвестр (Сембратович) виголосив вітальну адресу до Лева XIII, текст якого підготував о. Михайло Тупись, латинською мовою [8, s. 34–35]. Згодом понтифік звернувся до руської депутації з промовою. Папа говорив про благодіяння Апостольського престолу для русинів, згадуючи про реформу ЧСВВ (з 1882 р.), створення Станіславівської єпархії 1885 р., Львівський провінційний собор 1891 р. і т. п. Крім цього, Лев XIII наголосив на необхідності реформ Греко-католицької церкви, пов'язаних з посиленням контролю над діяльністю священиків, вихованням семінаристів, використанням деяких латинських практик під час богослужінь [19, с. 1]. Частина галицької громадськості, переважно русофільського та радикального спрямувань, зрозуміли слова понтифіка як заклик до затирання відмінностей між східним та римським обрядами. У цьому середовищі сформувалася думка про авторство тексту папської промови згаданого вище кардинала М. Ледуховського під впливом галицького намісника К. Бадені, оскільки папа Лев XIII упродовж усього свого понтифікату сприяв розвитку Греко-католицької церкви.

Руська депутація привітала папу римського щедрими подарунками, а саме: адресою, Євангелієм і т. зв. «Петровим грошем». Для відповідного оформлення адреси та Євангелія створено спеціальний комітет у складі о. О. Торонського, А. Вахнянина та В. Шухевича [8, s. 11]. Текст звернення русинів до понтифіка був нанесений тушшю на пергамент двома мовами (українською та латинською). На першій сторінці адреси було зображення руського села, у центрі якого розміщувалася церква, куди поспішають люди у народному вбранні, а біля храму відбувається освячення пасок. Наступні сторінки містили текст звернення до Лева XIII, а підписи духовних і світських осіб були на останній сторінці адреси. Оправа Євангелія, надрукованого у Ставропігійському інституті Львова, містила такий же рисунок, як обкладинка адреси, однак по кутах зображено чотирьох євангелістів [8, s. 27–28]. З адреси та з Євангелія були зроблені фотодруки, що продавалися по 50 крейцерів, а гроші, виручені з продажу цих фотодруків, використовувались на потреби дівочого інституту ЧСВВ у Львові [12, арк. 40–40 зв.]. На виготовлення вказаних вище дарунків для папи галицькі українці витратили понад 820 злотих ринських, що були оплачені трьома ординаріатами [8, s. 49]. Крім цього, руська делегація привезла до Риму 10 тис. злотих ринських «Петрового гроша» [17, с. 2].

Інформація про можливість зрівняння у недалекому майбутньому греко-католицького та латинського обрядів, що начебто погоджено між папою Левом XIII та митрополитом Сильвестром (Сембратовичем), активізувала русофілів та радикалів, які негативно відреагували на уже неодноразово згадану т. зв. «тучапську справу». Внаслідок цього була спланована чергова акція проти галицького архієпископа, що була зреалізована 8 червня 1893 р. на вокзалі у Відні. У той час руська депутація на чолі із С. Сембратовичем поверталася з Риму. У купе вагону першого класу перебували митрополит, станіславівський єпископ Юліан (Куїловський), крилошанин львівської капітули о. А. Білецький та капелан о. Генріх Яцковський. За кілька хвилин до відправлення поїзда на пероні з'явилося близько 20 студентів Віденського університету у фраках і білих рукавичках. Четверо з них увійшли до вагону, де перебували церковні діячі. Студент юридичного факультету Роман Алексєвич звернувся до митрополита з промовою, у якій спочатку вихваляв очільника Греко-католицької церкви, однак згодом звинуватив його у зраді руського народу та греко-католицького обряду. Провокатора прогнали з поїзда. Після цього демонстранти обкидали купе зіпсованими продуктами. Поліція одразу ж склала протоколи і виписала штрафи у розмірі 25 злотих ринських двом студентам: Р. Алексєвича та Ю. Яворського (останній був провокатором на ювілейному концерті 19 лютого у Народному Домі у Львові). Згодом арештовано вісім осіб русофільського скерування. Однак після трьох тижнів перебування у в'язниці 15 липня віденські демонстранти були звільнені, у зв'язку з відмовою Сильвестра (Сембратовича) доводити справу до суду. Таке рішення митрополит прийняв під впливом К. Бадені, який розумів, що резонанс цієї події міг виявитись невідгінним кожній із зацікавлених сторін [3, с. 197]. Проте Р. Алексєвич та Ю. Яворський були виключені зі студентства Віденського університету. Демонстрація на вокзалі у Відні була спланована русофілами у тісній співпраці з радикалами. Проте серед віденських провокаторів останні складали незначний відсоток. Участь у цьому протесті взяли члени місцевих товариств: русофільської «Буковини» та радикальної «Січі». Пізніше згадані об'єднання були розформовані. Після нападу на митрополита москвофіли разом із радикально налаштованим Іваном Франком оприлюднили російськомовний текст протесту проти політики Сильвестра (Сембратовича) [3, с. 198].

Під час інциденту на віденському вокзалі найбільшої матеріальної шкоди завдано о. А. Білецькому, який закривав собою архієпископа [20, с. 1–2], а станіславівському єпископу Юліану (Куїловському) демонстранти знищили щойно куплену у Римі фіолетову ревендуру. Про це владики жалівся одному зі священиків, на що останній жартував, що Юліан (Куїловський), який відзначався

скромністю і невибагливістю у повсякденному житті, сам винен, оскільки поїхав у вагоні не другого, як завжди, а першого класу [2, с. 27].

Події у Відні схвилювали всю Австро-Угорську імперію. Митрополит Сильвестр (Сембратович) прибув до Львова 9 червня. На львівському вокзалі його зустріла делегація у складі представників церковної ієрархії та громадсько-політичних інституцій, яка, за словами редакторів «Галичанина», була організована К. Бадені [12, арк. 40]. Очільнику Греко-католицької церкви присутні заспівали «Многая літа». Після цього архіпресвітер о. Михайло Сінгалевиц виступив з промовою, у якій підтвердив вірність греко-католицького духовенства римському престолу і визнав плідну роботу С. Сембратовича на благо руської церкви та народу. Згодом Дем'ян Савчак звернувся до архієпископа від імені світських осіб. Член крайового віділу висловив довіру до очільника Греко-католицької церкви та співчуття з приводу інциденту на віденському вокзалі. У своїй відповіді Сильвестр (Сембратович) заявив: «Прошу мені вірити, що я, як син нашого малоруського народу мав і завжди буду мати на увазі лише благо церкви і народу. Якщо би виявилось, що я в чому-небудь зробив промах, то я готовий кожної хвилини від зробленого відступити, якщо би лише таке відступлення принесло користь нашому народу» [12, арк. 40–41 зв.]. Слова митрополита свідчили про його впевненість у правильності прийнятих рішень і про бажання докладати максимальні зусилля для зміцнення позицій греко-католицького обряду та руського народу.

Наступними днями галицький архієпископ приймав численні депутації, учасники яких складали співчуття з приводу віденської демонстрації. Митрополита відвідали представники крайового віділу на чолі з маршалком Є. Сангушко, члени ради Львова, римо-католицький архієпископ Северин (Моравський) та інші [12, арк. 42]. Прем'єр-міністр Австро-Угорщини Едвард Таффе також телеграфував свої співчуття Сильвестру (Сембратовичу) [3, с. 196]. Показовим був візит депутації народовців до митрополита у складі Ю. Романчука, О. Барвінського, Т. Бережницький, Ом. Огоновського та Д. Савчака. Вони висловили довіру очільнику Греко-католицької церкви та своє обурення стосовно інциденту на вокзалі у Відні. Разом з тим, народовці просили архієпископа прояснити чутки про реформування Греко-католицької церкви, скерованого на затирання різниць між східним та латинським обрядами, про зміну керівництва руської духовної семінарії на василіанське, про зміни до рішень Львівського собору 1893 р. тощо. Стосовно можливих обрядових реформ митрополит заявив: «Ні я, ні в Римі зовсім не думають про введення якоїсь новизни з латинського обряду, а йдеться лише про підтвердження того, що вже давніше в нас прийнялось і вкоренилось...» [21, с. 1]. Таким чином, Сильвестр (Сембратович) фактично повторив слова папи Лева XIII про використання греко-католицькими священиками під час богослужінь латинських практик [19, с. 1]. Архієпископ заперечив можливість управління греко-католицькою духовною семінарією єзуїтами чи василіанами, оскільки призначив настоятелем «свого мужа повного довір'я» крилошанина о. Лева Туркевича. Відповідаючи на запитання про можливі зміни до рішень Львівського провінційного собору С. Сембратович заявив, що вони не виключені, проте будуть несуттєвими [21, с. 1]. Таким чином, очільник Греко-католицької церкви заспокоїв руських делегатів, які були стурбовані можливими процесами латинізації та полонізації. Разом з тим, досить гостра розмова народовців з митрополитом засвідчила падіння авторитету Сильвестра (Сембратовича) серед українських політиків та представників громадськості.

Така реакція галицького суспільства на святкування 50-ліття єпископства Лева XIII змушувала австрійську владу та папську столицю підтримати лояльного до них митрополита. Тому цісарською постановою від 4 квітня 1893 р. С. Сембратович був удостоєний орденом Залізної Корони першого ступеня «за його старання для церкви і народностей в Галичині», а також за труднощі, які виникають під час такої діяльності. На початку серпня 1894 р. галицький митрополит отримав від Лева XIII титул «предстоятеля папського престолу», що включав Сильвестра (Сембратовича) до найближчого оточення понтифіка [22, с. 3]. Очільник Греко-католицької церкви 29 листопада 1895 р. одержав статус кардинала, а вже 7 грудня цього ж року цісар вручив йому кардинальський берет [24, с. 215].

Прямим наслідком віденської демонстрації стала реформа освітньої системи Греко-католицької церкви. Цісарський указ про розв'язання руської семінарії при церкві Святої Варвари у Відні та реорганізацію генеральної греко-католицької духовної семінарії (ГКДС) у Львові був підписаний 13 липня 1893 р. Замість львівської ГКДС, згідно з цісарською постановою, планувалося утворення трьох єпархіальних духовних семінарій (у Львові, Перемишлі та Станіславові) [3, с. 155; 4, с. 268]. У галицькій пресі розгорнулася широка дискусія стосовно причин такого реформування. Польські газети («Przegląd», «Gazeta Narodowa») вказували на віддаленість віденської та великі розміри львівської духовних семінарій. Руські періодичні видання («Галичанин», «Діло») головним каталізатором цього процесу вважали політичні мотиви поляків. Варто відзначити, що ідея розв'язання греко-католицької семінарії у Відні визрівала у середовищі польських політиків і церковних діячів ще з початку 1890-х рр. Намісник К. Бадені та кардинал М. Ледуховський активно

намагалися її зреалізувати. Проводячи таку реформу, «поляки гадали, що вибивають ґрунт з-під ніг москвофілів» [3, с. 156].

Ювілейний комітет, що займався організацією святкування 50-ліття єпископства Лева XIII, був розформований 29 червня 1893 р. У цей день митрополит Сильвестр (Сембратович) виступив з промовою, у якій розповів про «теплий і радісний» прийом у папи, а також наголосив на окремішності греко-католицького обряду від латинського [23, с. 1].

Папський ювілей 1893 р. відобразив усю складність церковно-політичної ситуації у Галичині кінця XIX ст. Під час проведення основних ювілейних заходів мали місце провокативні окремих представників галицької громадськості русофільського та радикального спрямування. Це пов'язано з наростанням полонізаційних та латинізаційних процесів у Галичині. Головним об'єктом невдоволення став митрополит Сильвестр (Сембратович), який піддавався критиці не лише з боку русофілів та радикалів, але й не знаходив належної підтримки від народовців, з якими тісно зближувався наприкінці 80-х – на початку 90-х рр. XIX ст.

Проведення ювілейного концерту у Львові та організація паломництва галицьких українців до Риму обернулися для очільника Греко-католицької церкви неприємними подіями. Якщо під час святкового вечора акції провокаторів обмежувалися вигуками в адресу митрополита та інших організаторів свята, то перебування руської депутації на аудієнції у папи Лева XIII привело до демонстрації проти Сильвестра (Сембратовича) на віденському вокзалі. Радикалізація провокаційних дій свідчить про зростання невдоволення політикою митрополита серед частини галицької громадськості.

Прямими наслідками провокацій під час проведення основних ювілейних заходів на честь 50-ліття єпископства Лева XIII стало виключення лідерів демонстрацій з лав університетів Львова та Відня, встановлення більшого контролю за діяльністю руських навчальних закладів та товариств, короткочасний арешт частини демонстрантів. Однак, напевно, основним результатом святкування папського ювілею та всіх подій, якими воно супроводжувалося, стала реформа освітньої системи Греко-католицької церкви. Внаслідок цієї реформи розформовано руську семінарію у Відні та реорганізовано ГКДС у Львові. Таке реформування планувалося у польському середовищі і раніше як один зі способів посилення впливу поляків на руське населення.

Отже, відзначення папського ювілею 1893 р. у Галичині віддзеркалило всю різноплановість поглядів галицької громадськості на церковно-політичну ситуацію. Крім цього, святкування цієї події засвідчило зростання рівня недовіри у суспільстві до особи галицького митрополита. З однієї сторони, присутність на львівському вокзалі значної частини церковних діячів та представників адміністрації, які висловлювали свої співчуття за події у Відні та прихильність до архієпископа, відображає повагу галичан до очільника Греко-католицької церкви. З іншого боку, депутація до митрополита народовців на чолі з Ю. Романчуком, учасники якої «допитували» Сильвестра (Сембратовича) про правдивість чуток щодо реформування Греко-католицької церкви з метою введення латинських практик, засвідчує падіння авторитету останнього у руському середовищі. У той час митрополит ще не помічав зростання польських впливів на його політику, які поширювалися зі сторони галицького намісника та деяких римських кардиналів. Однак на схилі своїх літ Сильвестр (Сембратович) зрозумів, що був об'єктом маніпуляцій у руках окремих політиків та церковних діячів: «Мене обманювали, Бадені, Ледоховський і другі, а я їм вірив!» [2, с. 102].

Список використаних джерел

1. Аркуша О. Український національно-політичний рух у Галичині наприкінці 80-х рр. XIX ст. / О. Аркуша. // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Львів: Національна академія наук України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича, 1997. – Вип. 3–4. – С. 118–139.
2. Матковський С. Три синодальні архієреї: спомини з життя і діяльності преосвящених о. Юліана Куїловського, дра Юліана Пелеша і дра Сильвестра Сембратовича / С. Матковський. – Львів: Біблос, 1932. – 108 с.
3. Чорновол І. Польсько-українська угода 1890–1894 рр. / І. Чорновол. – Львів: Львівська академія мистецтв, 2000. – 247 с.
4. Левицький К. Історія політичної думки галицьких українців 1848–1914. / К. Левицький. – Львів: Друкарня оо. Василіан у Жовкві, 1926. – 432 с.
5. Великий А. Г. З літопису християнської України. Церковно-історичні радіолекції з Ватикану: в IX т. / А. Г. Великий. – Рим: Видавництво оо. Василіан, 1968. – Т. VIII: XIX ст. – 1976. – 275 с.
6. Новинки // Діло. – 1892. – Ч. 245, 30 жовтня (11 листопада). – С. 2.
7. Хроніка // Галицькая Русь. – 1892. – № 256, 12 (24) листопада. – С. 3.
8. Archiwum Państwowe w Przemyślu, zespół 142 (Archiwum Biskupstwa Grekokatolickiego w Przemyślu), syg. 488, 121 s.
9. Хроніка // Галицькая Русь. – 1892. – № 275, 5 (17) грудня. – С. 3.
10. Новинки // Галичанин. – 1893. – Ч. 25, 4 (16) лютого. – С. 3.
11. Ювілейне торжество в честь Його Святости папи Льва XIII // Діло. – 1893. – Ч. 29, 8 (20) лютого. – С. 1.
12. Львівська національна наукова бібліотека ім. Василя Стефаника, відділ рукописів, ф. 167, оп. 2, п. 85, спр. 285, 80 арк.
13. Центральний державний історичний архів України в м. Львові, ф. 382, оп. 1, спр. 10, 33 арк.
14. Новинки // Діло. – 1893. – Ч. 30, 9 (21) лютого. – С. 2.
15. Новинки // Діло. – 1893. – Ч. 29, 8 (20) лютого. – С. 3.
16. Епілог папського ювілею у Львові // Галичанин. – 1893. – Ч. 54, 10 (22) березня. – С. 1.
17. Наші архієреї у Відні // Галичанин. – 1893. – Ч.

104, 13 (25) травня. – С. 2–3. 18. Письмо з Риму про руських путників // Діло. – 1893. – Ч. 112, 22 травня (3 червня). – С. 2–3. 19. Промова папи до руських путників // Діло. – 1893. – Ч. 114, 25 травня (6 червня). – С. 1. 20. Віденська демонстрація // Галичанин. – 1893. – Ч. 121, 3 (15) червня. – С. 1–2. 21. Сообщенія митрополита // Галичанин. – 1893. – Ч. 120, 2 (14) червня. – С. 1. 22. Новинки / Галичанин. – 1894. – Ч. 165, 24 липня (5 серпня). – С. 3. 23. Розв'язання папського ювілейного комітету / Діло. – 1893. – Ч. 135, 18 (30) червня. – С. 1. 24. Zięba A. Sembratowicz Sylwester / Andrzej Zięba. // Polski Słownik Biograficzny. – T. XXXVI/2, Zeszyt 149. – Warszawa-Kraków: Instytut Historii im. Tadeusza Manteuffla, 1995. – S. 212–217

Дмитрий Корбяк

ОТНОШЕНИЕ ГАЛИЦКОЙ ОБЩЕСТВЕННОСТИ К 50-ЛЕТНЕМУ ЮБИЛЕЮ ЕПИСКОПСТВА ПАПЫ ЛЬВА XIII

Статья посвящена вопросу празднования папского юбилея 1893 года в Галичине. Проанализированы подготовка, ход и последствия главных юбилейных мероприятий. Определено место митрополита Сильвестра (Сембратовича) в этих событиях. Прослежена связь между празднованием юбилея папы Льва XIII и церковно-политической ситуацией в Галичине конца XIX в.

Ключевые слова: Лев XIII, Сильвестр Сембратович, паломничество, венская демонстрация, митрополит.

Dmytro Korbiak

THE POSITION OF GALICIAN PUBLIC TO THE CELEBRATION THE 50TH ANNIVERSARY OF THE EPISCOPACY OF POPE LEO XIII

The article deals with the question of papal jubilee celebration in 1893 in Galicia. Analyzed preparation, course and effects of major commemorative events. Defined the place of the Metropolitan Sylwester Sembratovych in these events. Traced the connection of celebrating anniversary of Pope Leo XIII to the church-political situation in Galicia late nineteenth century.

Key words: Leo XIII, Sylwester Sembratovych, a pilgrimage, the Vienna demonstration, Metropolit.

УДК 94(477) «18»/ «19»: 378.18 (09)

Марина Кругляк

КОРУПЦІЯ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ У XIX – НА ПОЧАТКУ XX СТ. (НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНИ)

У статті розглянуто поширення явища корупції у вищій школі Російської імперії в XIX – на початку XX ст. Спираючись на спогади випускників університетів підросійської України, автор доходить висновку про поширеність та популярність хабарництва серед російської професури в першій половині XIX ст. у вигляді так званого «пансіонерства». Наводяться приклади корупції при вступі до вищого навчального закладу, при складанні іспитів. Показано шляхи боротьби з корупцією з боку окремих студентів та професорів.

Ключові слова: університет, професор, студент, корупція, пансіонерство

Корупція у будь-якій сфері життя суспільства є асоціальним, аморальним і протиправним явищем. В той же час, згідно з проведенням опитуванням, 51,1 % українців ставиться до корупції як до ринкового механізму для вирішення власних проблем, не вбачаючи в цьому нічого поганого, а більше 60 % бере активну участь в корупційних діях, і лише близько 36 % населення України готові протидіяти корупції [1]. Отже, ставлення до корупції в Україні є толерантним. «Лідерами» за корупційними діями є медичні та навчальні заклади.

В Україні упродовж 2012 р. також були приклади викриття корупційних дій викладачів, але наслідки цих викриттів не набули широкого висвітлення у вітчизняних ЗМІ. Показовим є й те, що тільки третина молодих людей оцінює корупцію в сфері освіти як злочин. В той же час 33,5 % респондентів сприймає корупційні дії як можливість вирішити власні проблеми, а близько 20 % вважає прояви корупції нормою сучасного суспільного життя. Всеукраїнське репрезентативне опитування студентів, проведене фондом «Демократичні ініціативи» спільно з Ukrainian Sociology Service за результатами 2011 р., засвідчило, що 33,2 % опитуваних безпосередньо стикались з корупцією у вищому навчальному закладі, 29,1 % чули про неї від тих, хто відчув її на собі, і тільки 37,7 % не мають такого досвіду [2].

Звісно, що явище корупції існувало й існуватиме завжди й у всіх суспільствах, навіть найбільш демократичних. Ставиться питання лише про поширеність його в тому чи іншому середовищі. Важливим, особливо в сучасних умовах реформування системи вищої освіти, є з'ясувати, наскільки